

ראשית חכמה יראת ה' שכר טוב לכול עושיהם :

שורש השמיני זה שמו . נאה לו . שמך בו תתעלה

יבואר בו מעלת גדולת מדת הענוה החציבה לפני מלך יוצר כל . ויתבאר בו אמתיות דרך עובדי ה' .
שכאשר עושין מלוא אחת ממצוות ה' או מעט עסק תורה ותפלה . נחנך שבת והודיה לשמו הגדול
יתברך על שזכו לעשות שליחותו ורצונו להיות נחת רוח לפניו ית"ש . ואם היו יכולים ליתן את נפשם לה'
עבור זה הזכייה שזכו לעשות מצותיו . היו נוחים אותה בכל לבבם אל ה' בעבור זה . ומאוכזר יבואר מעלת
מקום הגבוה שאנו עולין אליו בעת חפלת המוסף שבת ושהוא בבחי' תיקון כתר המלכות . (ובו שני ענפים) :

ענף א ידבר בגדולת מעלת מדת הענוה השלמה וברורה לאמתתה שעל ידיה אדם זוכה
להתקרב לפני מלך עולמים יותר מכל המדות ושעם על זה . מפני מה חשובה
מדה זו לפניו יותר מכל המדות : (ובו שלשה עלים)

עלה א אחר דברינו בשורש הקודש . היות שאנחנו זוכים בשבת לעת חפלת שחרית להיוטט נמצאים בדרגת
מעלת מצוה בית המלך . והנה קניית המעלה הזאת לבוא לפני המלך ה' ולביתו נאה
קודש . אין אחד זוכה אליה כ"א כשישלים בנפשו מעלת מדת הענוה השלמה באמתיות אופן שלמותה . ועליה
אמרו חז"ל (ע"א ב' ע"ב) ענוה גדולה מכלן כל' מכל המעלות שחושב שם פרישות וטהרה ויראת חטא ורוח
הקודש וחסידות וכו' . שנא' רוח ה' אלהים עלי יען משח ה' אותי לבשר עמיס חסידים לא נאמר אלא עמיס
הא למדת שענוה גדולה מכולן . ואמרו (ילקוט תהלים קי"א) מה שעשתה חכמה עמרה לראשה עשתה ענוה
כוליתה

סידורו של שבת

שליחיה לרגלה שנת רחשית חכמה יראה ה' וכתיב עקב עטרה וגו'. וכשמגיע אדם לשמות מעלה ז'. עליו
 אחר הכתוב (ישעיה נ"ו) מרום וקדוש אשכון ואח דכא וספל רוח וגו' ופליגי בה ר"ה ורב חסדא (בספ"ה
 ז"ה) חד אמר אחי דכא וחד אמר אחי דכא. וספר"ה אחי דכא אחי מנביא עד שאזין אליו ויטו לו אשכנח
 אשכנח דכא. וחד אמר אחי דכא אחי מנביא דכא. וזהו דכא דכא דכא דכא דכא דכא דכא דכא דכא דכא
 דכא ולא פליגי בזה כי הנה טעם חביבות וחשיבות המדה הזאת לפני הקב"ה יותר מכל המדות הטובות לסיוע
 עי"ה מתגדל ומתקרב לבא עד לפני המלך ה'. הוא מחמת שכן הוא מדומיו של הקב"ה שכל הנא להסיר מסייע
 לו כמאמר"ה ואחריו (ויטא ל"ט ע"ה) אדם מקדש עצמו מעט והקב"ה מקדש אותו הכרה ובכל מדה מדה שמים
 מתקדש עצמו זו וכולה להכניס אל שלמות המדה שהיה באמתיות לבנו הקב"ה מסייעו ומחזקו ומשפיע לו
 עיניו כדי שיוכל לבא אל שלמותה ע"כ גם במדה הענוה הקב"ה מסייעו לבוא אל מדה הזאת באמת. והוא
 ע"ה במקרב אותו יותר אל הקודש ומנביאו למעלה למעלה. ועי"ה טפל עליו יראה ופחד והכניעה לבו באמת
 לפני בוראו ית'. כאשר נבאר א"ה הענין הלו על נכון להלן בשורש זה. ובדרך הפשוט הוא כשאל המלך
 הנהגה בראשו ומבין בדעתו בזה ש' מעבדיו שהוא ירא ונכנע מאוד לפניו בהכניעו בגדולת מלכו ובחכמתו
 הגדולה לחן קן. ואחר המלך הנה הא"ה הנה חרד לפני כל המדרגה הזאת. ובזאת והכניעה גדלה מאוד
 תלפיו. וענין זה בא לביטול לפניו חרד היכול לראות בקצת גדולתו. כש"כ דכ"כ חלו היה זוכה ורואה
 בכבוד ויקר זו הדת ויצי וזכילי. היכל לפניו מהיכל וחדד לפניו מחדד. כולם מאיירים ומכויירים
 בכל מיני יצור וכיור הראוי להיכלי המלך. וכל היכל היוצר פנימי משתנה יותר לעליון. ביותר מיני יפויים
 ופיונים מהם בכך מהם בזה מהם בכל מיני אבני יקר. וזו יופיים וחן הדת אורם משיק ומאיר למאור.
 עד אשר יאמר לל האדם ופחד עין הרוחם מהבנים בהמראה הגדול ההוא. ובכל מיני פירות וחמירות בגדלים
 וקטורות. וקול בלי זמר ישמע בכל היכל היוצר פנימי יותר שאת. מה מאוד יכול פחדו עליו ויירא וירקס
 ויחמול ויוע. בראשו כיו יקר קרני הוד תפארתו. ואחריו רואי שרלון הא"ה הוא להיות שכל ונכונה באמת
 לפניו. הניע לרגל עשה השלמה הגדולה מדרגות היראה כמאמר הכתוב עקב עטרה יראה ה'. אעשה לו
 יכאח וכן רצוי גיבולו אשכי במדה זו להיוון נכנעים לפניו. ואם לאחד מהשומדים לפניו להביאו לחן היכל.
 והנה א"ה המסכן הלו בנבוא אל חזר המלך. וראה את השומדים בחר כולם כאחד. ובהל קן סמה ורעדה
 לאחזם מפחד יראה גדולה המלך. מיד הגיע אליו היראה והפחד ויווהו משתנה וארכובתיה דל לרא נקש
 ונכמט נופל על פניו מפחד המלך ומחדד גאון עוז עבדיו השומדים לפניו. ומחמת שבו נכון ורואה פחד
 בהכניעה דעמו ובכבודו לבני לפני המלך. אומר בלבו מי יתן ויהי זה כל הימים והלואי שאזכה להיות כאלו עומד
 בחדר הזה תמיד כדי להיות תמיד נכנע לפני המלך. ודי לי בזה שהיה שכונתי בחדר הזה ואך הנה נא
 המלך להביאו מחדר אל חדר. ובנבוא אל החדרים הפנימים ורואה בגדול הדת כבודו כ"ל והכלי זמר המפוארים
 שבהם ניתן שבה וגדולה להמלך בנית שלמי בית מקום כבודו בדרך המלך שמואזין לפניו בהיכל והמדר
 שקודם חדר המלך כי בחדר המלך עומד קול דממה דקה ישמע. ואין כח בהמאזין לפניו לעמוד בהיכל
 ולעסוק במלאכה מחשבת להנהיג הכלי ולהנהיג הקול דת הנהגו. אז הנה מגיע אליו ביותר ויותר
 מאימת יראת מלכו ואומר אחרי המלך שמואזין אותו בביתו קן. ואשרי אלו השומדים לפניו להיות זוכים
 לגדולה זו. והלואי והלוי היה חלקי עמהם. מה מאוד הייתי עושה זאת בכל כוחי ובני בגדול העניג ומקם
 הייתי משיב כל רצון ונפשי בזה. וכראות המלך רגון הא"ה הזה שנפשו חשקה למאור ליאשר ביראת מלכו
 ובהכניעתו לפניו. מזה עוד להכניסו אל היכל המלך בעצמו. אשר אין די בזה לפרש ולבאר יוצי זו דר
 בגדולת ההיכל הזה. והא"ה הזה בנבוא לחן ההיכל לא מספיק לראות בתפארת גדולת מלכו עד שטפל על פניו
 ארצה. והוא ימם לבנו ולא קמה עוד רוחו ואין כח בו לעמוד על רגליו מפני החימה והשחד. ואומר מה
 טרא המקום הזה. ואין זה כי אם מיראת מקום ההיכל לבד אין כח לו להביא אל מראהו. מה יהיה כחי עוד
 בראוי את כח המלך המפואר השלמה ויוה מזהיק ומחשך ענין היראה ומכ"כ דכ"כ המלך עצמו
 ואל כן לא נשמע בפיו כי אם שבה היכל הכבוד. ולא משבחי כח המלך והמלך עצמו כי נגלה מעין כל
 ומי יוכל להביא אל מראה ויוסי דר זו יקרו. ואחר כל זה הנה ידוע שאי אפשר לו לעמוד תמיד בהיכל
 המלך. כי בעת עומדו שם הנה הוא מופשט ומורס מכל עשיית ודבורים הנלר"ה לגרבי עצמו ונשיא שאי אפשר
 לו לאכול ולשתות שם וכדומה משאיר לרכי המוכרחים בהם. ומוכרח הוא ללכת אל ביתו ודירתו. ובעבור
 שגדלה חביבתו בעיני המלך ורצונו שגם שם לא יאור מאור יראה המלך וכניעתו לפניו. הנה לגדול עטתו
 כי רבה היא. והלך הוא אל בית א"ה הלו בכבודו ובעצמו. וכראות הא"ה הזה הדת פני מלך בביאו
 מיך נכנע לפניו ויראתו מופל על פניו גם שם. וגם בעשות מעשהו מלכיו הנוף ירא וחדד הוא וממולל
 תלפיה ורתת בראשו מי אשר עומד לפניו :

הוצאת מלך מוצא מלך לני שעיני שכל לו ופעם בנפשו עבודה שמו ית' קלה באמת כי הא"ה הירא וחדד
 אל דבר ה' מיד כשיתחיל לחשוב בגדולת בוראו ומתחיל ליתנם בשערי המלך הנה חימה חשיכה
 גדולה טופל עליו ונפשו ממוחמד חשתי חימה ויראת מלך מה"ה הקב"ה. ורואה שיהיה תמיד נכנע באמת
 לפני בוראו ועומד פחד בהכניעה ופחדו לבנו ויופיע עליו חימה ויראת בוראו. וה' היראה ללבב של זה שרצו
 בהכניעה לבו לפניו. ואך עשה אין הכניעה כ"א מלך אמונת הבורא ית' בזה שהוא פאמן שהוא מלך כל
 מנצי

סידורו של שבת

עומק וסובב כל שלמך וית אחר פני מיה. והוא ברוב רחמיו רואה להעלותו אל דרגה הגדולה שחבא ירחו והכניעו בנחי' רחיה חשיית בדרכ' חסד רחמים כי מן השמים דברתי עמכם ואמר רז"ל שפתח להם ז' רקיעים ורחו בעיניהם שהוא יחיד בעולמו ע"כ מגזיבו ומעלה מעלה על מעלה ודרגה על דרגה לבא בחדריו. לראות בגניו מסמוניו. ובכל מעלה ומעלה שפניו חיש הלו כמעט נשמתו יולא וירחשו גדלה מהכיל. וכמעט באמתיות לבבו לפני בוראו ולחיו מרגיש כלל אם הוא עוד במחילות אנושי. ואינו יודע אם הוא בגוף או לא פשני ירחא הכורה אשר עליו. ועל שהוא נעשה בעלמו כך וזבחי' אלהים רוח נשברה שזה ההקדבה שאדם מקרב עלמו אליו ע"י הכות נשברה שבו חשוב לפניו מכל הקרבות שבעולם. מעלה עוד למקום היותר גבוה והנה הוא לופה בהיכלות עליונים ובמלאכי מרום וכולך שם במחבתו מהיכל אל היכל. היכל לפניו מהיכל וחדר לפניו מחדר. ונעשה שופשם מנבחימו ויוכל להיות שם כמה בלא אכילה ושמים ושאר זרכי הגוף כי כל כוחי הגוף נבטלין ומבטלין לו מפני פחד הגדול והאיתם והיראה אשר נטל עליו צעת הכיח. וזוה נעשה שלם במדה זו היא מדה ענוה והשלמה שגיבחה ההורה את משה רבינו ע"ה שהיה נשלמות דרגה זו והיה עניו מאוד מכל האדם אשר על פני האדמה כי היה מקורב להקב"ה יותר מכל. וע"כ עניו מכל ולזה גדלה גדלות מעלה מדה זו להתקרב על ידיה אל ה' הסוב יותר מכל המדות המוכות כי הקב"ה מסייעו לבוא לשלמות מדה זו והכל ע"י בנחי' ההתקרבות יותר לפני מלך עולמים. ואך אי אפשר לעמוד תמיד למעלה בנחי' זו. כי אפשר לעשות שום עשייה ודבור כל בניות בנחי' זו. ופשיטא מלכיה הגוף המוכרמים לחיות בה דמיון אכילה ושמים ושאר זרכי. וע"כ הוא מוכרה לירד ממדרגה זו כדי לתת חייות לעמוד נשמתו בקרבו. ובכוח עולמים ב"ה וב"ש הנכבד והנורא לגדול חפלו בהתקרבות בניו ובאמתיות הכניעהם ושבנו לבנם לפניו. אומר אולי צעת עוסקו בדבריהם קפצים האלו יסול ממדרגה זו שלא להיות לבו נשבר ונכנע באמת לפניו וע"כ שן ח"ו יושבה שמי הגדול מאתו כמאמר הקרא שן האכל ושבעת ורס לבנך ותכחה וגו'. ע"כ לרוב גודל ענוותנותו יורד אליו למטה ומרכין שכינתו אללו. כדי שיהיה תמיד ירחא ה' על פניו והכניעו ובטלו באמת לפני בוראו. כמאמר הכתוב אלל משה רבינו ע"ה והיה כבוד משה האהלה ירד עמוד הענן ועמד פתח האהל וגו'. כי הוא זכה לבנחי' זו. אף שעלה שמים וירד והיה בא אל אהלו של עלמו. הרכין הקב"ה שכינתו אללו וירד אליו בכדי שלא יסור מאתו תמיד וע"כ היה עניו מכל האדם. כי ענוותנותו היסה חשידיית אללו כשהיה נכנס למטה ובחמסה ואמר חז"ל (ילקוט רמז ע"ב) ומשה נגש אל הערפל מי גרס לו ענוותנותו שנאמר והאיש משה מגיד הכתוב שכל מי שהוא עניו שוטף להשרות שכינה עם האדם בארץ שנאמר כה אמר רס ונשא וגו' ויכל מטעם זה:

ב. וזה מרומם בתורה וכל העם רואים את הקולות ואת הלפידים וגו' וירא העם וינעו ויעמדו מרחוק. ויאמרו אל משה דבר אלה עמנו ונשמעה ואל ידבר עמנו אלהים שן נמות ויאמר משה אל העם אל תיראו וגו' עד ובעבור שהיה ירחשו על פניכם לבלתי תחשאו. כי כשראו ישראל שהקב"ה בכבודו ובעלמו נגלה עליהם והרכין שכינתו עליהם עד שלא למדרגת היראה הגדולה. והיו רחשין לאחוריהן י"ב מיל ולל הבינו דרגה זו שהיה נגלה ה' אל האדם למטה כדי שירא מפניו. והיו סבורים שבנחי' היראה אינה כ"א מלך האמונה שמאמין בה' שהוא כל יכול ותכל ותלווא שלו ומלכותו בכל משלה. וירא מלפניו לעבור על רצונו ולחשוף גדרו. שן יעניש אורו בעוה"ז ובעוה"ב. או ירחא הפנימית מזה. אבל לא שיתגלה ה' על האדם עד שיחשע ויועז מלפניו צעת עומדו למטה. וע"כ אמרו דבר אלה עמנו ונשמעה כי לא היו מבינים מהות היראה הלו על מה יהיו מתפחדים בחנם. עד שיגיעו לבנחי' מיתה. כמאמר שן נמות. וע"כ אמר להם משה אל תיראו. כי דמינו לבעבור שהיה ירחשו על פניכם לבלתי תחשאו. פי' אף בלתי תחשאו שחיראו מפניו בלא תחשאו אף בלא זה רצונו שחבא ירחשו על פניכם ונכניעו באמת מלפניו. וע"כ רחמים אותו יראיו ומאויים כדי שחיראו מלפניו כפי' רש"י. אף לבלתי תחשאו כאמור:

. ובזה יסו דעת רב הווא ורב חסד לדבר ה'. כי מקודם הוא בנחי' אחי דכא שהקב"ה מגזיבו למעלה למעלה כדי שיבין קח דקח לפי ערכו בגדולה יורר כל וע"כ ירא מלפניו ויכנע לבבו. ואח"כ גם כשיירד למטה לעסוק בזרכי גופו. נעשה בנחי' אחי את דכא שהקב"ה מרכין שכינתו אללו וגם שם ירחשו על פניו ופחדו ונשמתו ממנו תמיד כלי' :

עקב ב ידבר בבחינת העבודה השלמה ב"שיית הכניעה ועסק דתורה ותפלה. לידע שמהכל נעשה כחרי בתרים להיות עילה ויושב בראש וע"ז נורר בשלמות עשייתו ובהודאת לשבו על שזבה לעבודה החשובה הזו. (ינו מ"י עלים) :

עלה א אכן עוד יגדל נל מעלה האיש הנכנע הלו בעיני הקב"ה. עד שעליה אמר הכתוב ומונחי את אשר אחון למי שאני מבקש לחון כמאמרז"ל שניבאלו למטה. ולהבייך בפיב ענין זה אקדים לך כמה מקראי קודם וכתם מאמרז"ל שזכור דבריהם בענין זה. ואלה הם ה' כסוב בתורה כי תשא את ראש ב"י לקודים ונתנו איש כושר נפשו לה' שפקוד אותם ולא יהיה צרכ בנך שפקוד אותם והוא קושי הכניעה. ה' אומרו כי תשא ולא אמר כי תפקד כאמור במשה לוי וכבר עמד על זה הרב הקדוש בעל אור החיים. ב' את ראש ב"י וכי דוסא הראשים נמנים ולא הנפשים. ג' אומרו כושר נפשו. ולא כושר עלמו. עוד מקרא נראה

סידורו של שבת

כחצו ויזנו ה' נעשות חת כל החוקים הלהל ליראה את ה' אלהיו וגו' ודקה תהיה לנו די נשומר לעשות וגו'. ולא נודע פירוש אומרו ודקה תהיה מה ענין הדקה הלו. ועוד יש לדקדק בפסוקים אלו ולא נלמדך בזה. ב' דברי הכוזב (יפסוע ה') ויהי אחרי מות משה עבד ה' וגו' עד משה עבדי מות וגו'. וידוע אשר הרבה העבד הוא דרגה הקטנה בשיבדל. ולא נראה להסתכן על ארון הנביאים שהיה שקול כנגד כל ישראל. ג' טמא ארונינו קוד המלך עליו הלהל את ה' כי לא יתי עבדך בן אמתך וגו'. ואין לא ויבחר. ד' מה היה מנעקש דוד אומרו שהוא עבדו ואמר אתה ה'. עבד בן אמתך אין לו פי' מה נ"מ אם הוא בן האמה או לא. ובדוד מקראות רבות יוצארו עמכם ונביאים למטה. ד' האמר חז"ל (שבת ל"א ע"א) אמר ימים לקים מאי דכתיב והיה אמונת עמך ישיעות חסות דעת. אמונת זה סדר וזעים עמך זה סדר מועד וכו'. עד ודעת זה סדר ספרות ואפי' הכי אי יראה ה' היא אולרז אין לא אי לא ע"כ. ולהבין דברי חכמים בזה ענין היראה מדרשים שייך אדם אחר קיום כל הקורא. ובדואל לא כינונו על הלימוד וקיום שלא לשמה של עצמו. וכבר אמרו לנו נוח על שהכפה שניותו על שני ונוח לו שלא נברא. ובדואל מיידי שמועק לשמה ונעסוק כל ג' ודאי אית ביה אמונה ויראה כמאמרם אם אין יראה אין תורה ואיך גורו שאף כשקיים כל התורה נצרך ליראה. וגם לדקדק לפי פי' רז"ל מה לבן אולרז. והוא העיקר הוי ליה למימר. עוד אמרו (אבות פ"א משנה ג') אשמינום איס כחו בו'. הוא היה אומר אל תהיו כעבדים המשמין את הרב ע"מ לקבל פנים אלא הו כעבדים וכו' עד ויהי מורא שמים עליכם. ולאמרה הלשון מיותר דיקן שומר בריבא אל תהיו ע"מ לקבל פנים ממילא נשמע שצריך לעבוד שלא ע"מ לקבל פנים. כי בודואל לא יאמר שלא יעבוד לא ולא קרן ובודואל מטיין שיעבדו מאהבה שלא על שם לקבל פנים ולהם כל. מרו. ועוד קשה כמה שמכיים ויהי מורא שמים עליכם אין לו חיבור עם מה שנחמלה כי קודם אמר שיעבוד מאהבה ואחר כך מלואו שיעבוד מיראה. עוד אמרו חז"ל (מ"ד שמוס פ' מ"ה) ע"פ והמתי את אשר לחון בזהוה שעה הראה הקב"ה למשה את כל האצרות של מן שבר שהן מהוקקים לנדיקים והוא אומר האולר הזה של מי הוא והוא אומר של עמי מלוא. והאולר הזה של מי הוא של מנדלי יתומים וכן כל אולר ואולר. ואח"כ ראה אולר גדול אמר האולר הזה של מי הוא. אמר לו מי שיש לו אתי נוחן לו שמכרו ומי שאין לו אתי ידוע לו חנם ונוחן לו מזה שגא' והמתי את אשר לחון למי שאני מבקש לחון וכו'. אחת הנה ידוע שכל האומר הקב"ה ותכן הוא יתחננו מתידי ועוד וכי אמתיו אמתו של שאין לו ורז"ל אמרו מי שפרה בע"פ יאכל בשבת ולדברים הנפק מסובב שלא למרות ולהבין לו ויהנה מאור הגדול. ועוד זה שאין לו ובדואל לא עבד את בוראו יאמר עליו הקב"ה למי שאני מבקש לחון. וכל אלה באתם יוצארו. והוא ע"ד בחי' הענוה השלמה הפסוקית שכתבו למעלה והוא הדרך הטוב והמונח. ואף לא כל אדם שיה בזה ויש בענין זה שלשה סוגי אנשים. עד"מ למלך המלטה בעבדיו נתקן לו כתר מלכות להחמיר עמו בו בכתר מלכות כדת המלך. יש מהם אף הפחיתים נדעם שיה נחשב אליהם לעבודה ולמחא כד. עם שנייה נכשו שעתיד זו הכתר להיות עולה וישו בראש בזה המלך וכל הראויים את המלך כולם יתקוו ויתחננו מלכות כתר המלטה. כי הוא מורה על גדולתו וכבודו כי רבה היא ומורה בגוים. עכ"ז גם המלך עמו נכזה בעיניו וכלא נחשב אלא כבוד המלך וכבודו כי לגדול חסרון דעתו ושפלות לבו אינו רואה לבס לב על זה. ונחשב אלא עבודה זו כשאר עבודות הפחיתות שנושא להמלך ויהיה לו כלאו מולא זבל מתחת סוכיו ובהסויו. ועל כן אינו רואה לעשותו. כי אם עבד שידע שצואתו שלם המלך כעד סכרחה. ועושה זאת למענו יקבל שכרו משל ומתפלל לחשלוס גמול. והמלך החכם יאמר לכל זה. הנה אומר העבד בצווי נכזה בעיניו למכור לו אינו גדולה ולהבטחו בקות מעלות יתירות על שארי עבדיו. ואף אין דרכו של מלך לקחם שכר כל ברים ודאי הנה שכרו אמו ומשלם לו כפי ערך העבודה אף שהוא כיד המלך הסוביה ונוטל שכר גדול לאמור עבד גדול טוב המלך ע"כ השכר קטוב לפי ערך העבודה. והאנו השני המה בעלי שכל יודעים רכוש. מבייט מתקאם דבר המלך דתו. ויודעים עד היכן מגיע הדברים. וישר העבודה החשובה הזאת נכונה משאר עבודות למעליהם. וכל כבוד המלכות חלוי בזה ונחשב בעיניהם עבודה וזאת עד שמהענינים בעבודה האז. ומבייט אשר אם המלך לא היה נוחן להם שום שכר עד זה היו עושין לו עבודה כזו. ואף גבה לנם בזה ואומרים בלבים כי על כן בא להם עבודה הזו כי הם לנדס ראויים לקר לא זולתם. ולמי יתחנן המלך לעשות יקר הוה יומר מהם ודק המה ראויים לכבוד הזה והכתר והמלכות כי להם נאה כי להם יאה ולא אחר. ואף מהם אין המלך נוחה דעתו נמשכים. כי כמעט השו בעוד לכבוד המלכות שסוכרים שראויים לקר. וע"כ לא נפל פחדם עליהם. להחמיר ולהמיתא מנגינת כתר הכבוד הוה והבני שח"ל לא יוכלו ולא יעוץ מזהמת הידים להיות נחרד בזוכרו כי זה הוא שמוכן ליתן על ויהם המלך ועל כן יהיה מזהר מכל מיני מליכילים אף לכלול כל דתו. ורק לפי ערך הראשון הוא מוכתר בזה. שידע שבעוד לאים בזה שהמלך נותן עבודה לו. והשכורה לו. ולא יתחנן לעושה בשביל קבלת פנים אכן אף בזה לא בחר המלך להיות גמולו בלבו :

ורומעלד הנצחת מכולן הוא . כשיקיים בחדר מעבדיו שיופסל בנפשו מדה הטובה הזו שהזכרנו למעלה, הית' מדה העטות השלימה . ויהיה הוא תמיד נכבד לפני המלך ויראחו על פניו ושבע המלך וזכרו ויראה תמיד בפניה . ולא יוכל לשכוח בנדולח מלכו אף רגע ותמיד כמעט נפשו יוראח אל המלך כי הפך תמיד ליבאר בחדר המלך להיות מעבדיו המעמסיו לפניו כנ"ל . ואם הליו יקיה לווי משי המלך לשרת לרוח דבר מה ולעשות

סידורו של שבת

זו פנדה קטנה או גדולה. מה מאוד ילצה לבנו ויכסוף נפשו ויחפץ נופו וכל אבריו לעשות זיו המלך מס בשמח מפיו חף אם יהיה ממש עבודה הולאת זכלים מחמת פרדותיו. מאוד מאוד יומחק לו ויערב למו עשיוס אז יוחר מכל מחמדי ותענוני עולם כי נא יבניס אל פריסת העבודה רק לגדולה מי שצורו. ובזכרו שהוא עשה דען המלך בזה כל הפליו לא יביו בעיניו לגדולה עשיוס זו * ושם על עשיוס זו כעל כל הון יקר נמלא וכל עין דכש"כ על אחת כמה וכמה אם יליו המלך לחקן את כחרו פיהים מוכן להיות עולה ויכחיר את המלך. כמה יחרד ויחת ויוצו ולבו מתחדד ומרעיד קודם מנגיעת הכתר ביו. ליתנו אל המלך כדי להלבינו על ראשו. גאומרו מי הגבי חסר דעה חיש נבזה לגש ולקרב ולדבר והפן יקר וכבוד כזה אשר השרים ויועלי המלך העומדים לפניו. לאו כל אדם זוכה לזה הכבוד ומי חני לבוא אל הכבוד הגדול הזה. ואכש"כ ח"ך קרבה ומלאה לבי לקחת הכתר פז בידו פן אולי בנגעי בו אהיס בו איהו כהם כל דעו. ומה אעשה ודבר המלך נחון עלי פיהיס זה הכבוד הגדול נעשה על ידי וחילול לי לעבור מרצונו. וע"כ חני מוכרח ליפול הכתר הנורא בידו חבל עכ"פ אחרת נבקין כפי עד אשר יסחרו מכל זוחאם אל הלך מה. ואף אחר הרחילס לא אקחו פיהיס כי אם אחר שאכריח ידי נבגדי משי זך ולכן וקני מכל. כדי שלא יסחרו כהם כל דעו. ואחר המעשה שפיהיס בידו כשנמניס אל הכתר נשמיע כתר נמניס ליהם בידו. וזה בגדול הפחד ומורא שהולחם עם הכתר הנשאל אשר חיקן ליתנו אל המלך וידיו מרחפין וכל נופו יחרד מחמת חיהם ויחלם בנש עליו הן מלך מורא המלך והן מלך מורא מגדל העבודה שפיהיס. ומה גם אחר השלום העבודה פוסע להחוריו ועומד ומרעיד והמלך שואל אותו מה זה אהם מרעיד עוד הנה שלמת מעשיך בנפס. והוא משיב למלך ואחך לא אפחד וארעד בשמתי לבי כמה אשלים למלך על הכבוד הגדול שכבדני שאעשה לו פירות וכבוד וחשוב כזה אשר חין הכל זוריס אליה. ואלו הייתי עשה זיו המלך בכל הדברים מה מאוד גדלה שמחתי ועשרה לפניי ביחסי לעשות ראונו. ומכש"כ עבודה החשובה הגדולה והמשובה. חין די לשם להמלך בעד זו כי אם בנשיס ממש להסור נפשי על כבודו. ויודע חני חף אם אהן את נפשי למלך לא יהיה שקול על אחד מני ח"ף השלום גמולו. כי אהם הוא מלך גדול על כל העמים תחת כל פני השמים. והפליא חממתך וגבורתך וההנהגה מלכותך גדלה בלתי שיעור וערך. ותחלק מכבודך לחיש נבזה אשר תחת הרחיים לכבדו בכבוד גדול כזה חן המורס בנפשו בזה. ולזה חני מרעיד ומפחד כמה לשלם גמול להמלך על זאת. ובכחות המלך מעשי האהיס הזה ובהין דעמו ואמתיים לבנו ח"ך שגדלה בעיניו מעלת המלך ואחמור. ומעלת כחרו החשובה היקרה. עד שנפשו לא נחשב בעיניו מול ערך השלום גמול הלו כמה שזכה לעשות ראונו. ורואה לתם נפשו על כבוד המלך. הנה מה מאוד נכבד בעיניו חיש הלו ושם כלאו מעל כל המ"ך אהבנו ואהבם עולם וזהה רבה. וסיקר נפשו להאוד וכשהמלך גורר חיה גזירה בבקשתו מבבל חל כי המ"ך אהבנו ואהבם עולם וזהה רבה. וסיקר נפשו להאוד בעיניו ואין דומה לו בכל עבדיו וכל טוב אדוניו בידו ואין מחסור לו. וכן הוא ממש בדרך ה' ועשיוס מלכותו. כי בכל מלות התורה ולימוד התורה ותפלות ישראל הם כולם כחיים ועשרות לקונו כמאמר הקרא ישראל אשר בך אתפאר שמעשיך נעשים פאר ועשרה להיות עולה ויושב בראש אלהי עולם מלך מלכי המלכים הקב"ה והזכרו מה (בברש החמישי ע"ד ד') ואמרו רז"ל (תנאים י"ג ע"ב) במתנתא חנא כדלפון שמו וגבירו מחבירו מה"ך חמם מלות שנה ועומד אחורי המרכבה וקושר כחיים לקונו. ופ"י החוכמות שם מתפללן על דייקים הוא עושה עמרות וכן הוא בזוק"ק (בשלת י"ח ע"א) האנא מנדלפון עולם הוא על כל שחר חכריו חמם מהם שמו קאים ובהן פרבולא דמלריס וקשר ליה כתרין מבעותהון דלנאח דישראל. ובשעתא דמטי האי כתר לרישיה דמלכא קדישא הוא מקבל ללוהון דישראל וכולהו חייילין ואוכלסין מזדעזעין וכו'. וזה על ישראל גאותו ועזו בזהקים טרא אלהים ממקדשיך וגו'. פ"י כשישראל עושין מלות ומע"ט אז נכתר המלך בכתר מלכות ועי"ג גאורו גדלה עולם מהרלו. כי הכל יראים ומתפחדים בעת שהוא נכתר בכתר המלוכה וחיל ורעדה יאחזין אז משחד ה' ומחדר גאורו. ואז נורא אלהים ממקדשיך פ"י חף אהון שמקודשים לשמשו ע"ד פרטים עומדים ממעל לו לשמשו. ובעת שהוא נכתר בכתר המלוכה אז עבדיו ומבשריו הולכים לשמשו מניסים אליו ומדברים מלך בשר ודם שבעת פיהיו מברשם בכתר המלוכה אז עבדיו ומבשריו הולכים לשמשו מניסים אליו ומדברים עמו כל הדברים כמעט כדון לבם. וגם הוא מראה להם כנים שוחקות ומדבר עמם כאשר ידבר חיש אל דעהו. ולא כן בשעת שיושב על כסא המלוכה וכחר מלכות בראשו אז בדיין ממנו חף כל עבדיו ומבשריו המשמשין אותו. והלויים לבוא לפניו אז לשמשו גאים בלימה ובפחד ורועידים וחלים מלימת מלכס. אחר שמשחם עשה בהתכונות המלוכה גם עליהם חיהם ופחד המלך כי לניסת הכתר מורה על גדולת המלוכה מאחזית ומחלחלו בכל. ובעבור זה הטען גורמין ישראל קדושה ומורא גדול בכל העולמיות. כי כמה עובים להיות מלך מהקב"ה מוכרם בזה הכתר והוא על הכל מוראו וכבודו על הכל יראת הכדומות והאמתיים ש"א במלכאלי מעלת. חף בשרפים העומדים ממעל לו ככל. וח"ך חין הכל מנייסי בגדולת עבודה זו שהוא חיקן בכתר להיות עולה ויושב בראש אלוהי ע"י התורה והמלות. ויש בינינו ג' סוגי חכמים חלו החכמים. והם הראשונים עובים עמם כלאו לא ידעו כלל מגדולה הזו ואהיס מברים במעלת גדולתו נוראנו וחכמי שמשים ואח גרל מעלות כהנות והתורה והשפלה שכן כתרי כחיים למלך עולמים ב"ה. וע"כ חיינים בזיוות בעיניהם. קצט"כ הם עובדים משא כמאמר הכן הרשע מה העבודה הזאת לכם שלעבורה ומשא כבד נחשב בעיניו פרוס הסורס והמלות. ואחר כעם מנה כל דעו נכה לבו על ה' לומר קהו עובדי פיהיס יעבד ור"ה הוא

סידורו של שבת

110

לפי מה שכתבנו. ועבר זה כאשר יבא בו איזה דבר משפטי. הזמן ומקורותיו קורא חנני עד ה' לומר
 מדוע הוא עושה לי ככה. כל המצוות שששה לזמננו ראויים יותר אלי ולא די שאין משלם לי כמוליף
 דעה עושה לי וכאלו עובר עלי. את הדיון. והפסוק בלבו נגד ה' והכל צבור שאין הכרחו חזקת בגדולת
 העבודה. וזוהי רק לעולם פשוט נמולו ממי שאינו בזה. הכח הפנימי יודעים ומצוים קצת בגדולת יוצר
 בראשית יודעים בנפשו שהיא עבודה החשובה והמפורשת שאין כמוהו בכל ממתיקי ומחמדי עולם כולו. ומחשבים
 לעשות בלי שום קבלת פרס. אך גדלה בעיניהם עבודתם לומר אשר כמה ראוי לאותו אישול לחקן כבוד
 מלכות למת' הקב"ה. ואולי מחויבים לירא עוד מעבודה זו ולהודות לשמו ע"כ להיות לזכות ולתקנה נחשב
 להם כמה שזכו לעשות ראוי. ואך עובדי השם מן הא' כמה שנחשב אליו זאת העבודה לכבוד גדול ולעבודה
 החשובה כמאמר :

ואולם מעלה הבחירה מכן אלה יאמרו באלים המשובת במדת העוה השלימה וירא ובוט עד מאוד בבושה ופחית
 גדולה אף לנכות עליו בשם עבד מקפני עבדי המלך. ונדמה בעיניו למלך גדול חזיר עומד בין
 עבדיו שריו ויועציו והגדולים והחשובים והמחובבים בכל חכמה ומדע. וכן אים ה' יבזה חסד דעת ולא דעת
 ולא תבונה זו ועד השכל פחות ערך קרוע בגדים מסולאים פלאי ע"כ פלאי והסתחול לזכר אל המלך חני עבדך
 וחכם מלך עלי. ודאי לנחוק ולחוכא ואישלולא נחשב בעיני המלך והשרים :

ב וזה שאמר דוד המלך ע"ה אלה ה' כי אני עבדך פ' חנני מבקש מאתך ומפיל מחייתי לפניך לפיכך
 כמה וכמה פעמים לנכות עליו בשם עבד מלך כמיוך. אך מה אעשה ועל כרחי אני עבדך לפי
 שאני בן אמתך ויליד ביתך ועבד פועל מחלטה ע"כ הוא עבד אף שאין ראוי להיות עבד בבית הזה וכל מקום
 הוא עבד מלך אמו. בן חני יליד ביתך בית ישראל. ועבור זה כח כי לנכות עליו לעבדך. אבל הכ' לך איזה
 זבח תודה ע"כ ובשם ה' לקרא שאלונה זכאים ואודה את שמך על זה שזכיתי לגדולה כבוד הרב והממלא הגדולה
 להיות עבד לאלהי עולם ה' בורא קונו הארץ וגו' :

ג גם יעקב חנינו אמר כזאת קטנתי מכל הנשדים ומכל האמת אשר עשית את עבדך. פ' קטן אני ואולי
 ראוי לגדול חסד ואמת שזכיתי לגדולה הזו שעשיתי אותי לעבדך. לעבדך ולעשות ראויך. ואמר בלשון
 אשר עשית את עבדך ע"כ הכתוב (רות ב') שם האיש אשר עשיתי עמו כיום בועז ואמר חז"ל (מ"ר רות
 ע"פ זה) חני בשם ר' יהושע יותר ממה שנע"כ עושה עם העני העני עושה עם הכע"כ שכן אמרה רות.
 לגעמי שם האיש אשר עשיתי עמו אשר עשה עמי אין כחיו כאן אלא עשיתי עמו הכנה פעולות וזכרה מוכות
 עשיתי עמו בבבלי שהאילינו פרוסה אחת ע"כ. וע"כ גם כאן אמר אשר עשית את עבדך אחת עשית עמי
 כמה שאני עבדך ולא אני העושה עמך :

ד וזה שאמר חז"ל ע"כ בן יכבד אב ועבד אדוניו זה אליעזר שאמר עבד אברהם חנני וגא רחמיה דחבריה
 חנני. ולכאורה מה זה כבוד שלא ראה לשקר ולומר על עצמו מה שאין בו כי האמת שעבד אברהם
 הוא. ויבואר ע"פ מאמר רז"ל. כל הנביאים נחנכו בזה אמר ה' הסיף עליהם משה שנחנך בזה הדבר.
 וביאור דבריהם יובן ע"פ מה שאמר חז"ל על ענין שכתב משה במלכות המלך על כל דבר כאשר ראה ה'.
 פשל למלך שאלו לאומן לנכות וכו' וכתב ע"כ דבר ודבר שם המלך והוא המורה על גודל הענוה והעושה
 והוא כדמיון הכוונה שהיה מלכו מפי המלך לנכות בו פליטין מפורא בתנאים כל כזה אף יתהיה חדר מרובע
 וכאן חדר עגול. והנה לעומת הכוונה מופיך בדעתו בהכנתו ומכיון שהיה הכל בגדול ודבר הדור זיו וימי
 ולעלות מן כראוי לפליטין המלך. ואחר שמשלים מלאכתו והבין שכל במלואו וטובו אז הנה מיוחד הכל על
 שם המלך. והכעס הוא כי מאוד חזיר בעיניו וגדול אליו שם אשר יקרא לו עבד המלך. וזוכה להיות עבדו
 ולעשות פקודתו. וחשוב בעיניו לשבח עצמו בזה יותר מכל מיני שבה שיש בו במהותו. כי גדול בעיניו לקרות
 עצמו עבד מלך גדול כזה. מלהקרא שר וחכם בחכמת עצמו. וזאת היה במלכות המלך. היות שידוע שכל
 מעשה הבנין הוא מעשה חקין עליונות פליונים להיות מלך מלכות מסוין נגד משכן כל מעלה. ומשה הציב
 כל סוד הבנין וחקיוני העולמות על כן. בבחי' בנהיה לו במהרה וכאשר ראה ה' אורו לנשות מלכותו ומורס
 ומזבח ושאר מלאכת המלך הציב בדעתו כל דבר על מוטו. וכיון בדעתו היפה על כל דבר ודבר מקום מקור
 שורשו בעולמות עליונים. ומלא שפלימות המלאכה נעשה גם ע"י משה. ואע"כ כתב בכל דבר כאשר ראה
 ה'. כי היה חשוב וגדול וחזיר בעיניו לכתוב בו ששה לווי ה'. יותר מכל מעלות ומשיבות שבעולם :

ה ועל כן כתב בו בכל מקום עבד ה' משה עבדי כי גלוי וידוע לפניו שהוא החשיבות והמעלת הגדולה אלל
 משה רבינו ע"ה לכתוב בו שהוא עבד ה'. וממנו לעבוד את ה'. יותר מכל הגדולות והמעלות
 שבעולם. וזו היא מעלתו יותר מכל האדם אשר על פני האדמה שלא היה חפץ והחוב אליו בזה דבר כ"א
 להיות עבד ה' וע"כ כתב בזהו זה בכ"מ משה עבד ה' כמאמר. ואפשר לומר בקרא לא בן עבדי משה בכל
 ביתי נאמן הוא פ' זוכה להיות נקרא עבדי משה ממה שכלל ביתי נאמן הוא. שהיה נאמן בבנין המלך לכתוב
 ע"כ דבר ודבר כאשר ראה לו והיה מראה ברא חפץ להקרי עבדי. וכן לקרא לו עבדי משה. וזה ענין
 אליעזר עבד אברהם שחזיר היה בעיניו לקרוא את עצמו עבד אברהם יותר מכל הגדולה והכבוד שבעולם.
 ואף שהיה לקרואו בשם רחמיה דחבריה דלחבריה ולא בשם עבד. כי ענין העבד הפשוט הוא שליט עושה ראוי אדוניו
 במהרה גמורה דם עונות עבד בע"כ שלא כמובני יום אלו עושה רק כאשר קומע מפי אדוני ואין יודע
 להוכיח

סידורו של שבת

למסוף מדעתו שום דבר נכון שהיה נעשה ראון אדוניו בשלימות ובתמימות. אבל אליעזר שהיה עושה כפי דברי אברהם בזהב ובחביבה גמורה. ויתרון דעת שכלו להסיק ראון אדוניו אברהם על נכון. וכל למקום אשר לא ידעו אותו ושרי ליה וכו' לאדוניו נפשיה באתר לא ידעי. והיה לומר רחמימ' דאברהם אתי כי הוה באתר רחמו וידידו בזהב גמורה. ואך שכבוד אברהם היה גדול כ"כ בעיניו. שהיה אללו חשיבות גדול וכבוד רב לכותו עלמו בשם עבד אברהם ויתר מכל המעלות שבו. וע"כ אמרו בן יכנד אב ועבד אדוניו זה אליעזר עבד אברהם. שהוא כבוד גדול לאברהם כמדובר. וזה אמרו כל הכניסו להנבוא בזה אמר ה'. ואך מס"ד חשש אולי יהיה נשמע מלשון זה האספות הדעת בו בדבר ה' ליפאר ולהכניס אל הפס. וע"כ אמר הוא זה הדבר שהוא הוא אמירת ה' בצלמו ואין מחלי כלום בזה. כי זה היה כבודו לכותו עלמו בשם עבד ה'. וכן יעקב ודוד גדלה בעיניהם מעלה הזו להיות עבד לה'. עד שהיו מחזיקים זאת למחד גדול מאד ית'. להקרא עבדו. וזה הכל על שהיה הכרחם שלמה בעבודת הבורא. והיו יודעים גדול חיוב היראה והספד וזכרות והודאות לשמו הגדול והקדוש על אשר זיכרו לעבוד עבודתו ולשרתו ולבדך בשמו. כעין שכתבו שלמדי רבינו יונה והרמ"ם (זכרות פרק ג') פי' טעם מודים דרבנן שאנו אומרים על שאנו מודים לך ברוך אל ההודאות. שהוא על מה שאמר זכיתנו ונתת לנו זאת שמחה להודות לך. על זה ברוך אל ההודאות שאנו מצרכין אותך ומחללין ומשכחין לשמך הגדול על הכן וחסד והסוד הגדולה ששמים עמנו בזה שאנחנו מודים לך ומצרכין לשמך. ולכן על כל אלה. האים הכנעו באתר לפני בוראו הג'ל' בנעו לעשות אחת ממלות ה' משי' על לבו זה אדם. וירא ומתפחד לעשות חייך המלוא בלתי ישוב דעמו. ומקודם רוחן ומסתר ומקדש את עלמו. כדי להסיר מאלו טעפות הלב ושורש הרע שנקרבו מהרהרים ותאות רעות שבלב ולהרבה בחשיבה שלימה על כל טעם העצירה הדבוקה בנפשו כמ"ס בזה כמה טעמים ובפרט (בשורש הראשון עוף ג') על דברי המדרש. אחת פתחה בחשיבה חסלה. שקודם שרצה להילל את יוסף לעבודת מלוא רבה כיבוד אב והלל נפש. עסק בשקו ובעניניו לעשות תשובה שלימה כדי למסר ולקדש את לבו וכל אבריו שיכיו ראוין לעשות עמנו מלוא ה'. כי כשאלו עושה המלוא וכל אבריו ולבו ונפשו לא מסתריין. ולאברהם מסתופי בטעמי החלואות רעות ועצירות רעות ובפרט בשומאח קרי ר"ל שהוא ממלא את כל הנוף כי כל הנוף כדיוט. ודמה משם למוליך מנחה חסונה למלך ומשי' את המנחה על קשרה מלכלכת בלואה וסיוף וממילא גם המנחה נעשה מסופק ומלוכלך. ובדאי המלך כועס ביותר והלואי לא קרב כלל המנחה אליו כן הדבר הזה משם. וכן בעסק התורה וההפלה אדם לומר ומתפלל בפיו. ואם פיו מתעבז ומשוקן ומסופק בכל מיני לשון הרע וריבולות וליגות ומשטות ומסירות ושאר ידבורי חיסור. ומכ"ס חס ושלום פה דובר בכלל ומגביל פיו שמעתיקן לו גיהנם ואפילו נגזר עליו גזר דין של שבעים שנה לנדיה נקרה לו. כמאמר רז"ל (כחובות ח' ע"ב). וכמה מגוה פיו המנחה הזה לפני הבורא יתברך והוא מניח עליו את המנחה השלמה למת"ה הקב"ה. והקב"ה אומר הקב"ה נא לפתח הייכל או הישא פניך אמר ה' בנאות ובדאי אל מחנולו את שעה ושחוקתו יפה מדיבורו. וע"כ קודם כל עשים קמאה והסתפקות התורה והשלה. לריך קודם לשוב בחשונה שלימה בלב נשבר וגדלה וזה רוחן את גופו ולבו מהרהריי תאות הרעות. ואח"כ נאה לו לעשות מלוא ה'. וע"כ אמר לו הקב"ה עתיד אני להעמיד מניין שיפתח בחשונה חסלה ואזיה זה השע שנא' שובה ישראל עד ה' אלהיך. כי גם הוא לימד דעת את העם בזה שיפתח בחשונה חסלה פי' קודם ואח"כ יקבל ענין עול מלכות שמים בשניות מלוא ותורה ומסלה. וזה שובה ישראל עד ה' אלהיך קודם שתקבל עליך עול מלכות שמים בעשיית מלואיו להיות ה' אלהיך. חשוב וחרתן מקודם סיטוט ולכלוך שגלך. וכדרך שכתבתי שמה כל מי שאינו יודע כפי גיטין וקדושין ע"ס. ואחר כל סהרה גופו ונפשו. עכ"ס בהרהור חשונה אס לא אפשר לו לעשות עתה תשובה שלימה כמעשה ראובן שעסק בשקו ובעניניו. הנה הוא משחד מעשיות המלוא גופו. ואומר מי אכני איש נבוא שבר דם עפר ואשר סיפה סרוחה רימה וחולעה איש חוטא. לתקן כתר מלכות להיות עליה ויושב בראש מת"ה הקב"ה וארר כוונת הלב הן הן הדברים. שכן הוא באמתיות לבבו וירא לגשת לעבוד עבודה אשר לא דדת לפי ערך פתיחותו ופסולתו עומד לפני תמים דמות מלך יחיד ומיוחד ולו דומיה חסלה. ובפרט בעת ההפלה שנקרא מדבר לפני המלך ממש כמאמר רז"ל. ועבור זה הקטן רז"ל לומר קודם ההפלה אלני שפתי פתחה שמורה. בעלמו איך שירא ומתפחד מאוד בזוכרו. מי הוא עומד ומפסי היראה והאומה והטובש איך בו חיל לדבר רק אתה אלני שפתי פתחה שאולי לדבר לפניך. וכן בכל מלוא ומלוא מורא שמים עליו כ"כ עד שיחל מאד ובוטל מהתקרב עד שאלמלא הקב"ה עוזרו לא יוכל לעשותם מרוב היראה והפחד אז מה' בקרבתו לפני ה' בעשייתו. וכעין שנאמר באתר קרב אל המנחה ואמרו רז"ל שהיה אהרן בוש וירא לגשת אמר לו משה וכו'. ועל זה אמר דוד טוב עשית עם עבדך. פי' טוב הוא המלוא. וכל מלוא ומלוא ששפתי לא יכלתי לעשות בעלמי שפתי מורחק אשר עלי רק אתה עשית ג"כ עמדי והיית בעצתי ע"ד אלני שפתי פתי ח וואחר כל ההחד והמורה ובסיועם הקב"ה עושה המלוא. הנה הוא מרבה דאגה בלבו ומפחד וירא לומר בזה הקדס ואף לאלהי מרוב. ובמה אולי לכלל לו על כל הגמול הטוב הזה שעשה עמי וזיכני בנאות שם כשרי כשרי להכחית את המלך עליין בכתר הכבוד לכבודי בכבוד כזה שאין כמוה לשמים ומוית הקודש כי זה עשין כשרים ומתאמת. ואפ"ל: אבל לא שיעשו הם בעצמם הכתרים. ואם היה ביכולתי ליתן את נפשי לה' עבור זה. בכל לבבי ראמת הייתי נתן את נפשי לו על הזכיה הלו. ואם זה קטן הוא על אחת מאלף אלפי ורני רבנות. ואך

סידור של שבת

ואף כי זה הדבר הגדול שבכך מה שיש לי כל אשר לאיש יתן בעד נפשו. והנני מוצא את נגד ורואה ושמתי על קדושת שמו ית' בשביל הזכות הגדול שזיכתי בזה. ועל זה רמזו חז"ל (מ"ד שמות פ' נ"ב) אמר לו הקב"ה למשה חייבין לי ישראל וכו'. וסי' שהם חייבין לי תמיד לבלתי לי בעד נפול הסובות שאני עושה ייחס לזכותם במצותי. והאיש שהוא במדרגה הלו. נתרצה ה' במעשיו ונחת רוח בלמך ונעשה רצונו. ולא ויגזר אומר ויקם שהוא גוזר והקב"ה מקיים כי כל אולרות המלך נידו. והקב"ה גוזר והוא מבטלה כי חבוב לפניו לעשות לו כהשגתו:

וועי זה חמר שגמה המנך ע"ה (קלהא ח') מה יתרון לאדם בכל עמלו שיטעול חתם השמש ואין לו סי' ורז"ל (שבת ל' ע"ב) פרכוהו בחילוף הסורה שנקרא שש. ואנחנו נאמר חתם השמש משש. כי הנה זו דרגת עבודת השמש שמורה ומשכחת ליוזרה על שזכתה לעשות שליחותו כמאמר רז"ל (סנהדרין ל"א ע"ב) אמר ליה אלוניטוס לרבי מפני מה חתם יולדת ממוצה ושוקעת במערב ח"ר כדי ליתן שלום לקוה שנה' וזאת השמים לך משתמשים וסי' עד פלגא דרקינ' וחתן שלום משום פועלים ומשום עובדי דרכים. ופירש"י מפני מה שוקעת במערב הארבע את כל העולם עד שהחזור למקום זריחתה למורה ומסר' וכו'. עד כדי ליתן שלום לקוה להקב"ה שהשכינה במערב וכוון שמענת עד מערב הולכת ומשתחווית לפני גורלה. ואמרו (ליקוט רמז ת"ו) ע"פ ויהי שש עם ה' ארבעים יום וארבעים לילה מנין היה משה יודע חומתי יום וחומתי לילה כשריה בראה גלגל חמה בא וכורע לפני הקב"ה היה יודע שהוא לילה וכו'. ופרשו ענין השתחוויה שהיא לתת שבתם וכודיה לשכינה עד שזכתה לעשות שליחות המקום היום:

וועל ענין זה אמרו פני משה כפני חמה. כי זה היה דרגת שבתם כהבדל בו עבד ה'. שהיה חשוב עליו למאד עבודת שמו ית' עד שהיה מוכן למסור נפשו לה' על שזכה לעשות שליחותו והואיל שהשבת מכיר עבודה הזאת השלמה שהוא פני משה כפני חמה בדרגת אחת. וזה אמרו מה יתרון לאדם בכל עמלו שיטעול חתם השמש. כי אדם המכיר דרגת השמש איך שראוי לכבודו ולהודות ולהשתחוות לפניו בעד העבודה הזאת על עבדיו ועושה כמעשים אז מה יתרון לו שנחשלה במעלות רבות עד מאוד להיות ויגזר אומר ויקם וזריק מושל כול'. אבל אדם שאינו מכיר את זאת ובפרט ח"ו העושה בהיפוך וחילוף השמש שמושב בדעתו שראוי הוא לקבל שכר וגמלה לו זאת כשאר עבודת שבויד לבד ודמ בשכר. אף שהקב"ה משלם לו וטות לו שכרו משלם כפני עבודתו. אבל מה יתרון לו לקחת יסוד מעבודתו וגם שאין דעת הקב"ה נוחה הימנו וכל חסד דעבדן לגרמיייהו הוא דעבדן ומה יתרון לו בכל בכרו אם אינו עושה נחת לפני מי שאמר ויהי העולם. ועל כן מה יתרון לאדם בכל עמלו שיטעול בחורה ועושה מלות כי עמל הוא בחורה כמ"ס בזהר אם עושה זאת חתם השמש בחילוף השמש ומכין לקבלת פרס בלבד ועבודתו אינה נחשבת לפני מקומו של עולם:

וזהו רבוה נצח לביאור השקוקים והמאמרים שהחלטנו בביאורם. וכולם על דרך זה. ואמר כי פסא את רחש בני ישראל לקדושים כלומר כשחשאו ותקבלו דפתקא ולבדן את ההבדל הלו כהרגומם. גודל ודב המרחק מה שנין ראש כ"י. כשעושים מלות ומע"ס הניע פועלויהם עד למעלה לראש להיות כהר לראשי ע"ן המכיר ישראל אשר כך אהפא. כשעושים הסודות ופחות עורכס קריון מחומרם אבק פורח פי פקדיו הוא ע"ן השכרן ע"ד ולא נפקד ממנו איש וכשתלמד להם זאת וידעו ויבינו שהוא זכות גדול להם ואינם רחוקים לזאת אם לא בהשדי אל. אז ונחנו איש כופר נפשו לה' שירצה ליתן נפשו לה' בפקוד אומם בעד זה הזכות שפקד ה' אותם לתת להם עבודה זו עבודת המלך מלבו של עולם להכחיר אותו בכח מלכות כי מה יוכל ליתן לה' הכל אשר לו בעד זה אם לא נפשו. בדרך שכתב הרב אליהו בפסוק אליהו ה' נפשי אשא חז"ל הנה אם יבא איש דורן לגדול הימנו ראוי שיאמר איכות הדורן לפי המשל ולפי התקבל ע"כ אמר דוד כמה הקדש לפניך לתת לך משאת ודורן. כי הלא לפניך אינו מעריך עמלי למלך כי אם לדוד משולל מתואר מלכות ואחיה ה' אין כבוד אליהו וא"כ איזה דורן יהיה ראוי לך ראוי אין לי כבוד מפני ראוי להיות משאת אליהו ע"כ. וממנו ילמוד כל האדם שאינו בנתי' דוד המלך מה יאמר עוד ליתן משאת לה' על אשר בחר בו מהכל ונסן לו תורתו ומצותיו. ומכאן עמנו כהן בכח מלכות:

וזהו רמז הכתוב ויקחו לי תרומה כלל בזה שני דברים. כי יודע שהנותן מתנה לאדם השב ונחש להנותן כחילו מקבל ממנו כמ"ס לענין קידושין (ב"ע סי' ק"ז) ונמצא שכתבתו ישראל מתנה לגבור כל עולמים ודאי שהיה נחש האלם לקחה גמורה ובהלו קבלו כל מוב בזה שזכו שמהל עולמים קיבל מהם מתנה. וע"כ איך ויקחו לי תרומה כשפאס נחש להם זה הגדלה לקחה כחילו לקחו את כל טוב. א"י שהוא לי מי שזכה לתת לי ודאי לקחה יחשב אלו. שנים שהוא תרומה שנקרומם להיות נעשה מזה כהר מלוכה בראשי ואינם דומה ועל מנהל המלך להמתקן כהר על ראשו וזה לי תרומה שנס אלאי הדבר מתרומם עד מאוד. וזה שפיר המדרש הה"ד כי לקח טוב נתתי לכם תורתי אל תעזבו. מיהיה נחשב כשיזכר כחילו לכם נתיי. וזמנה יהיה אליהם כך אם תירצו אל תעזבו שאל יושבת מחלכס שהיא תורתי כמו שהתרגם על עזב תעזבו שבק מה דגלגל עוליה. וכעל יושבת מחלכס שהיא תורתי. ובחזרה בכס ליתן לתת תורתי שאני משתעשע בכל יום ומעודה עתיד לראי. אז ודאי יחשב אליהם לזכות גדול ולקחה גמורה:

וזהו שאמר הקדש ולדקדק תהיה לנו כי נאמר לעשות את כל המצוה הזאת לפני ה' אלהינו כאשר נאמר. סי' שגדלה גדולה מפני ייחוס ותשיבות גדול נקשר חלל ע"ה ע"ה לעשות את כל המצוה. והקטנס שמתחיל

סידורו של שבת

שמחת שהתנו הוא לפני ה' אלהינו שעלה למקום גבוה להעשות כתר על ראשו של הקב"ה שהוא לפני ה' קדש ה' כדוע לידעי חן, ועוד אף בלא זה זכות גדול הוא לנו כי הוא אשר לנו כזה, ומה מאוד ימלא נפש אדם ויכמה בשור ויחלו לעשות שליחות לזיווג מלך גדול וטורא כזה, אשר משכחו את לוחם וחל אף אלפין וכבדו רבנות כמות כמות של מלכא השרת מכרסם והיות ואופני הקודש מיים וקיימים וכולם אלוהים וכדורים וקדושים עומדים לפניו, ומיים בריאות חין להם עסק אחר כי הם שמחכים ומלכים ומיחלים אולי ואולי יורה להם המלך הקדוש לעשות שליחותו, והוא עוזב את כל אלה ורואה בשליחות בני אדם מעוטי ימים כפי יונו בלומי גוש שבטי רבנו ענושי נפש, ודאי ראוי וראוי להיות רץ בשליחותו בכל כוחו גופו מה שיש לו עד דכדוכא על נפש בלא ימלא מרענו לגשם, וכעוף השמים יעוף אחר שבחר בו ובשליחותו ולהודות לו בכל לבבו על אשר זיכהו בזה:

וא בבחינה זו היה משה עניו מכל האדם אשר על פני האדמה, כי לכאורה לא יזנן ענותו ודאי לאחיות בזה, ובזה היה יוכל להיות שכל באמת בלבו מכל האדם, והוא בתורה ובתכונה ודאי שלא היה יוכל לומר שיש אדם גדול ממנו בזה, כי הוא שמע מפי הקב"ה ולמד לאחריהם והאריך ויכל אחר להיות גדול מאתו, והם בחסידות ופרישות וקדושה נראה מי עלה אל האלהים ומי נגש אל הערפל הכל משה לבד ולא אחר, והם בעשירות כבר אמרו חז"ל (דברים ל"ח ע"א) לא העביר משה אלא מפסולתן של לוחות שנא' פסל נך פסולתן יהיה עך ואמרו שם אין הקב"ה מפרש שכינתו אלא על גבור ועשיר והם וכולן למדו ממשה וכו', וכשנכתב עליו בתורה כך והאדם משה עניו מאוד מכל האדם ודאי שהיה כך באחיות מעמיק לבבו שהפחות שבישראל היה גדול מאתו, ובמה היה יוכל להיות כזה בלבו, ודבריו יזנן, כי משה אמר דעתו שכל העולם גדולים מאתו בעבודת אלהים, כי מאחר שאין הכרח כ"כ חזקה בגדולת מלך מלכי הקב"ה כמו בגדול מעל האחר המלכות שצוי ראוי ולא זר שכולם כשרים לזר העולמים ב"ה וצ"ש כמאמר חז"ל (מנחות ק"ט ע"ב) וגם לא ראו כמוי כמה וכמה אלהים אלהים כמות מה"ם עומדים ומלכים מתי יגיע עתם להיות נאמן בשליחות ה' אף פעם אחת בשמחה או ביזבל, ומאחר שאינם יודעים כ"כ בגדולת יוצר בראשית, הנה נקראים עובדי ה' כי הם עובדים לעשות רצון בורא ומעדיקין על מדותיהם, הן חזין וכשם חשקה כ"כ לעבודה מכריחין עמלן לעבודה ה', ומה מאוד ראוי וראוי להיות יקרה נפשו ב"ה ה', חיים יודעין רבונם כמוי ועובדין אותו בכל לבנם, ולא כן עמדי שמי יודע ומכיר בהכרה שלמה שמה וכמה עלי לשלם הגמול והסדר בנפשי ממש אם אהיה פעם ה' לעבודו, ואיני נכנס בגדר העובד, והכל אני עשה למעני מה שאני יודע שכן מחייב להיות ועוד זכות גדול הוא ל"ה בזה שחזק לעשות פעם אחת מלות ה', ועל כן היה חשוב בעיניו לגדול ענותו כל אדם יוצר מאתו, כי אמר כל אדם עובד ה' משא"כ הוא כאמור, חז"ל משה לקח המעט מכס כי הכדיל אלהי ישראל תכנס, לכאורה היה לו לומר המעט לכס ומה הוא לשון מכס, ויחזק לדבריו ע"פ מאמר רז"ל ע"פ כי לא דבר רק הוא מכס, חז"ל כי לא דבר רק הוא ואם רק הוא מכס כלומר מכס הוא רק שאין אדם יודעין לדורשו כראוי ל"ה באמת לא רק הוא, וגם כאן אמר המעט מכס כי הכדיל כלומר אם מעט הוא מכס שאין אדם במעלת עבודה זו, לעבודה נחשב לכס עבודה הקודש אשר עליהן לכן אינו נחשב לכס עבודה זו ומעט הוא מכס, אבל לאחיות העובד כמו שאני יודע מהות מעלה זו וזר לכס בני לוי, כי גם עבודה הזאת היא רבה וגדולה, ואחר מה הוא סי' וז"ל כי אחר כי הוא בעצמו למה ותהו נחשב אלא בגדול ביכול מליחותו ונפשו ודעתו ונשמתו אליו יתקוף אל הקב"ה לתת כופר נפשו לה', על עבודה הקטנה שבמלות ה', ומגדול ענותו בו בחר האל ופס המערה על שכמו כי זה אהוב לפניו יותר מכל, וזה אהבן מה הוא כי חליו עליו שמבקש גדולה לעצמו, ובאמת גדולתו הוא ענותו השלמה עד דרגת כה מה וביטול מליחותו ממש, והיה ירא ובוש מלגת אל העבודה כאשר הבאנו למעלה:

וב רצוה אחר אטינונו אל הסיי כעבדים הממשין את הרב ע"מ לקבל פרס כיון על הכת הראשונה שהזכירו בדבריו, שבעבודת אלו רק בשביל חשלוס נ"לו, כי מאחר שאינו מכיר מה הוא עושה וסובר בעושה עבודה קשה לה' אינו נכנס כלל בגדר עובד ה', ר"ב הזהיר שלא הכניס אדם עצמו בזה הענין כדע, ואמר עוד אף אם חלה להיות עבודתך כענין הכת השנייה, שידעין שראוי לעשות עבודה חשובה כזה בלתי קבלת פרס, כי נחשב אלא לכבוד ולמעלה גדולה בזה שבושה כחלת לתקן כתר עליון, ואף כי די לו בזה שהוא כחל, ואומר בלבו שראוי לעבודה זו, וגם בזה לא בחר ה' להיות חשוב לפניו עשייה זו כראוי למלך הכבוד, אלא הוה כמשמין את הרב שלא ע"מ לקבל פרס ויהי מורא שמים עליכם, ששאינו עוד יראים ומתפחדים אחר כל עשיית המלכות בזה עוד ועבודת אלה ה' אלהינו, על ששה עמודי החיות הגדול והטובה הגדולה הלו, לכבוד אהבו בכבוד הגדול הזה להכביר את מלך מלכי המלכים בזה המלוכה מה שלא זכו לה' כל מלכא מעלה ושרפי קודש כמאמר למעלה בבחי' הכת השלישית:

ית ובוזה יבואר דברי המדרש מי שיש לו אינו נותן לו משכרו ומי שאין לו אינו עושה לו חס ונוהן לו מה כו' לוי שמי מבקש לחון שהבאנו למעלה, כי זה שחשב בדעתו שראוי הוא לקבל פרס בעבודה העבד עושה כדי לקבל שכר, זה נקרא יש לו כי סבור בדעתו שמוציא לו שכר בעד עבודתו, ועליו נאמר הקב"ה מי שיש לו חס ונוהן לו, כי אינו מקשה שכר כל בריה ויחשבו המצוי לו לפי ערך עבודתו אלא מעט ואם הכנה בלשם ל' כידי השוכה, ועל האור הגדול אחר ומי שאין לו, כלומר מי ששהה מות ומע"ם נכבד ואשכ"ח

ידידותו של שבת

ואתפ"כ חן זו כחם. כי יודע נפשו בלתי מגיע לו שבת עבודתו. והדבר זה אם ידע נכון חס נפשו ליה שבת עבודתו היה נשמה בכל לבו. ומכ"כ שיגיע לו צד שכר על עבודתו מהמקום הוא חלו. וכדברי המדרש הנחמתי החבר הייבן לי ישראל. וע"כ לדיקים אין מבקשים מהקב"ה כי הם מחמת חס חפ"ש שיש להם למנוח במעשיהם הטובים. וכיון שדעו יפה בזה ומכיר עבודתו השלמה ויקר חן בעיניו ויודע שחייב הוא לי עוד עבור עבודתו שעבר אחי. ע"כ הנה מכבדי שכר. ומקו חן אורו ומקו לו מאלו הגדול הוא הנאלץ והנחמי חס אשר לחון למי שאני מבקש לחון. כי אם אין לו בנח"ו. והקב"ה מבקש לחון אורו וחון אורו מאלו הגדול הוא. ואפשר עבר זה כ' הרמב"ם ז"ל (בפ' המשניות במשנה ה"ג) ויהי מורא שמים פליט כד שיהיה שכרם כפול ומכופל לעוה"ב. מכון לדברינו כי בזהו שפירא שמים עליו דרך החכר ואין לו משלו כלום ודאי שהקב"ה יחוננו לחס לו מאלו הגדול הוא ויהי שכרו כפול ומכופל:

יד ועם דבריו חלה יבואר דברי הגמרא שהבאנו למחלם והיה אמונת זה סדר זרעים עד ודעת זה סדר פירות ואשלו הכי חן יראת ה' היא אורו חן וכו'. כי למדו אורו חו"ל חס הדבר החמישי הזה. ואחר שקיימת כל המורה כולה ובעסק לשמה בזהבה ויראה עוד לר"ך להיות כך יראה הכוונות שכול ליה וליפחד ל' צד כמה אורה לאל גומר על שיכיר לעסוק בחורו ומלחיו. ומה שכרו בזה מפורש כבר בשטתל מאלו הגדול. וזה יראה ח' שאחר קיום כל התורה הוא אורו שזכה בזה ליוסל מאלו ח' שבו חון ומקו למי שרואה לחון כאמור:

בזו וזה מאמר הקרא וילוו ח' לעשות חס כל המוקים האלה ליראה חס ח' אליהו למקו לנו כל הימים וגו'. פי' שאף אחר עשיית כל המוקים האלה נהיה יראת חס ח' אליהו לומר מה גמול נשלו לו עבור עשיית המוקים. ואז יהיה טוב לנו שנסול מאלו הגדול. וע"כ מביא ודקה חסיה לנו כי נשמור לעשות בלומר כי זכות גדול הוא לנו כאשר פרשנו למעלה. וע"כ נהיה יראת חס חס מורה לשמו ונחללו בפניו על זה:

בזו וזה שאמר הכתוב יראו חס ח' קדושו כי אין מחסור ליראיו. פי' חן קדושו שמקדשו ומסוהרים מכל האל ועון אשלו הכי חן זהו בזה בחינת יראת ח' היראה המכבד. כי אין מחסור ליראיו. פי' שאין היראה חסירה בגלו ההולכים לפי ח' וביראתו לקיים מצו ח' כי אדרבה כל ג"ה שיזכה יותר להכיר בגדונו ח' יוסוף אליו בחי' היראה הנ"ל ע"פ גם הקדושים אשר בארץ יראת ח' על פניהם תמיד כעין שכתבנו למעלה ע"פ למקו חסיה יראתו על פניהם לבלתי תתפאר חן בלא חסא לר"ך ליום היראה על פניהם כמבואר:

ובשעתה נחנה רחל ונשובה אל התחלת דברינו בענין מעלות מדת הענוה השלמה. שזכה הוא לבוא אל היכל לפניו מהיכל עד שבה להיכל המלך עמו אשר חן די צאר לפי' ולבאר יופי זו סדר גדולה הסיכל הזה. והאיש הזה צבאו לתוך היכל המורה האלה לא משפיק לראות בתפארת גדולה מלכו עד שנוס: על פניו חלה והסם יסם לבבו ולא קמה עוד רוחו ואין כח לו לעמוד על רגליו מפני הארמה והספד ואומר מה נורא המקום הזה ואין זה כי אם מיראת מקום היכל לבד אין כח בי להביט אל מראהו. מה יהיה כומי עוד בראותי את כסא המלך המפואר השלמה בכל השלמות. וחיווה מבהיק ומחשיך עשפי עין מרואה ומכ"כ דכ"כ המלך עמו. ועל כן לא נשמע בשרו כי אם שבה היכל הכבוד ולא משנה כסא המלך והמלך עמו. כי נעלה מעין כל ומי יוכל להביט אל מראהו ויופי הדר זו יקרו. וגם עוד יגדל כח חסיה חלו כי הוא בראוי השלם להשתמש בכח מלכות. שהוא יהיה הממקו ועושה חס כח המלוכה להגות בראש המלך. כי הנה הוא עושה על אד היותר טוב בזהבה ורמיזת וחיך הידיס קודם נגיעו בו שלא יהיה בו שום כח כל דבר וגם מאוד מאוד יחשב בעיניו עשייתו ורואה ליתן נפשו למלך עבור מה שביבדו בעשייתו בכל דבריו הנאלצים והנאלצים למעלה. ובענין הזה נעשה עמו ביום שבת קודש שבתחלה בעת חמירת פסוקי דזמרה שורשי במחמיו עולין להנרות ח' ואח"כ בעת חמרת עולין לבית ח' כמבואר בדברינו בבורש הקודם. ועשה בעת חמרת המסוף חן עולין אל היכל ח' המכונה להיכל המלך עמו:

ח ועל זה רמז הכתוב אשר תחנה ותקרב יסכון הנר"ך בשבעה כפוז ביתך קדוש היכלך מורה על ששש דרגות חן שמו ביום שבת. בתחילה בעת פסוקי דזמ"ר חן עולין לחמרת ח' חן שבת הנר"ך. ואח"כ בשבעה כפוז ביתך תחלת חמרת שאלו עולין אל בית ח' לכשר בארנו בשורש הקודם ואמר נשבעה כי הזוכה לחזות בנעם אור הזה. לגדול הנאמן מזו אור הזה נעשה כשבע כלים חלל ושסס ומה מאוד רצונו של אדם לישראל שם בגדול השענוג אור הזה המאיר ומופיע עליו למי שזוכה ליהנות מאורו. ואף קדושה היום גורם לעולם אל היכל הכונה משכן ח'. ושם גדלה היראה והאמיה והספד לחייד מרליים הסיכל לבד בלא יוכלו שוב להסתכל על כסא המלך ומכ"כ על המלך. וזה קדוש היכלך שמו משנחן ומספרי רק בקדושה שבה היכל לא משנה כסא המלך והמלך וע"כ נקרא חמרת מוסף. בראוי להיות כוונת דעתו בתפארת ח' שיתקד ויפארה ראה להוסיף במקום הזה משכנו מלך. ואף אין כח בו לדבר עוד ענין האמיה והספד שכתבנו האנו ח' ואף הקב"ה צדק רחמינו ומחמיו מלך מחשבתנו הכונה למעשה. במס שאלו יודעין שראוי האוסף בשבת חן כפלי כלליים לאין קץ. ואף שאין כח בו לדבר לפניו. ע"כ הוא סך שבתים בחדשנו. ואלו ומסרנו ומסרנו לפניו כלינו עשינו הכונה חסא בלבנו ובסיונו חס חמרת מוסף ושעיקר ספלינו

סידורו של שבת

הפסחים מציג הוא מוסיף על דבריו כאילו היינו אומרים מוסיפין. ואפשר נרמז בפסוק הנז שזורה על עליית שבת כי ה"ס והס"ח מ. פסוק הזה אשרי נחמד וגו' עם הכוללים מעשרה חיותיו עולה למספר עליוס שבת פ"ה. מרמז שזורה הוא ה"ש שבת אל החזר והימים והיכל :

יה ועוד יראה לקרוא לה עם הפסח מוסף כי ענין הפסח זה הוא מוסף כח המלכות להיות נחמה בראש מ"ה הקב"ה. וע"כ אומרי' בקדושה כח יתנו לך ידועה מכוונת הא"י. ולאו יודעין שזכות גדולה זו נוספת לנו שאין לנו כדאי לזה הגדולה לחקן כח המלוכה. ומאס ה' היתה זאת ברוב חסדיו. וע"כ נקרא מוסף שאנו יודעין שהוא במוסף ומוסף לפי מדרגתו שזכר ארץ ויושבי מוסף לחקן מיקון מורא. מאוד במקום גבוה כזה ואומרו לא נדע כמה נודה ונעשה לאלהי מרום עבור הגדולה הזאת הנכבדת לנו עתה. וע"כ לריך לשום מחשבותינו והכנעת לבנו נחמא לפניו ית"ש ובשכרון לבב שהוא זכר המרובה לפניו. וזה מוסף חנה על הרמז נפשו לבוא עד הלום למקום גבוה כזו ולחקן כח מלוכה להיות עולה ויושב בראש אלה כאשר בארנו עד כה :

הכל דבריו בשורה היה רמז לו מלך עליון ב"ה וכו' בקריאת השם שבת שהוא מוספיקין שבת בו תתעלה שטמו בו תתעלה לעלות למקום גבוה מורא מאוד. וגם שבת בו תסיף שזכרון אומרו להוסיף על הוולאיו עוד שיש עוד שבת לשבת ואין כח לדבר. והיה הסם הזה לך לזכרון לעשות כן כמלוכה עליו מסי בראש. והיה אם כן תעשה הקב"ה יעורר על נפשו רוחך ונשמך ונבמה לנשמך קדושה שבת אשר נרמז בו כלי'. ושבת בהיכל תעלה שזורה לבוא אל היכל ה' ועי' מזכר למדת ההכנעה והענוה השלמה ומזכרה להכנעתו וממנו את אשר אמן אמן. וזה נכלל מה שרמזנו בלבר בשורה הזו :

הליק שורש השמיני. בעזר אל גובר עלי וחכמתו הוריענו. על כן נודה לשמו ונהללו בפניו. אין קדוש כה' אצחנו וענינו

תהי ירך לעזרני כי פקודיך בחרתי

שורש התשיעי זה שמו. נאה לו שתיקה בו תהלו

יבואר בו ענין עליונותו לעת תפלת המנחה כל שבת שהוא מקום גבוה מורא מאוד וע"כ אנו מתפללין תפלה קצרה כי קשה כח הסכל מלדבר עוד לגדול האומה ידי הפסד מבור הגדול המכבים ומוסיפ אז. (ובנו עקף אחד) :

ענה א ידבר בענין הגובר (ובו י"ב עלים)

עלה א אחרי דרך שנאמר בשורה הקודם. אשר שמש ידע מבוטו נחם שבת ויקר וגדולה חסר עשית שליחותו כל היום להסתחות ולהודות לשמו הגדול ית' אשר זוכה אותו לעשות שליחותו ובחתי' כלו אנו יודעין לשמו הגדול ית' בעת שתקדש עליו את השבת לעת תפלת המוסף שאנו מקבלין קדושתו וייתתו בגדול פחד ויראה על שזכינו לעלות במקום קדוש היכלו לחקן כח מלוכה הכל כמבואר שם. אכן צמת ה' לנו לקדם את היום חלקנו בגדול הוסיפות קדושתו בעת תפלת המנחה. הנה הוא בדמיון לח' שקרא אותו המלך וכיבד אותו להשיב כח מלכות בראשו. ואם האיש הלו חכם ונבון מדעתו ומחשבים על לבו הדבר הגדול והטורא אשר הוא מלך על לעשות. וחזן מן כל העשיות שעושה מרם נעישתו בכח התליכה מרחיזה ונקיות הדיים והכרכתן במתפתח מפי ולבן. שאנו ידעו כי ח"ו כעירות כל דבר כמאמר שם בדבריו. הן בעת טאו לפני המלך להשיב אותו בראשו. כל אבריו נרתקין ולבו וכל גופו ימוגל בחלחלה ורחם וזיע מגדול האומה והכנות ההחד והיראה עד גשחו אליו וירא מנפת. ובפרט העשיות עומה שימת הכתר בראש המלך. מהמח גודל הכרדה ודערה והאומה הנפלה עליו בעת היום. אי אפשר לו להשימו בראש המלך בענין המעולה והענוה רק המלך הכוב כשרואה אשר גדלה חומתו ופחדו למאוד והסם ימם לבו ולא קמה עוד ריחו בקרבנו ואי אפשר לו בשום חופן לעשות עשיות עליו כגון מגדול האומה הנפלה עליו בעת היום. הוא בעלמו מסייע לו בלגישו ויותר מה שפארם עושה המלך בנאמו :

ב וכוה שמעתי מפי אדמו"ר הרב הקדוש ב"ה ז"ל דנהורא ח"ש האלפים מזר הקדוש המנוח מוה"ר יחיאל מיכל זללה"ה מניד משרים מק' זלשכוב על פסוק עיב עשית עם עבדך. בדרך מארז"ל (קידושין ל' ע"ב) אלמלא הקב"ה עזרו וכו' וכל עשיות המנוח ודרכי בני אדם הכל נעשים בעזר אלה ויותר ממה שבושה האדם זה טוב עשית כל הכוב שנעשה הכל אחת לדרך עשית ורק עם עבדך שאנו עבדך נוסף נך בעשייתם. ומכ"כ דכ"כ עתה בעת תפלת המנחה שאנו עומדים במקום גבוה ומורא מלך ומעשרין את המלך מלכי המלכים. בניבול ק"ה בעשרות וכתרים גדולים. בתפלת ובקדושה של התפלה. כלום אומרו יכולין לעשות דבר ולדבר אף דיבור קל מרוב יראת הקדושה אם לא מאת ה' היתה זאת היא נכללת בשיטתו. וכמו שביידי בלגוד בראשית על ענין סודלפון קשר קשרים לקו. בא וראה כמה גדולתו ושבתו של הקב"ה שנעשה שמיני הכתר לרחשו מחזיק עמו לקבל הכתר מעבדיו וכו' ע"כ. וזו הגדול ית' נחשב לפניו כאלו אומרו היינו עובדים כל הדבר בשמוס לכן הטוב עשית אחת בעצמך ואלו עפילין ונעפילין להדבר ההוא. וכן אנו מקבלין בתפלה הזאת יוסף

סידורו של שבת

122

וכל התפלות ש' שבת קודש . ה' היא צבתי' לך דומים תהלה . כשאת באין לבתי' לך בעמך שהוא להשיג בכבוד בראשך או דומים תהלה כי אין בנו כ' . לדבר אף זה המעט אם לא בעזרתך . ויראים ונפשים אהנו אף להסתכל במקום הנורא הזה אשר לא שפחו עין רואה והיא היא חבלים הידועה אשר לא נדע שאין לנו לשבת במקום הזה . כי אם בשבת הזה . שאנו משבחין מלך גדול אשר לא נדע לנו איכות מהותו וגדולתו בעין המשל ש' החובות הנכבדות בחינוך שגולד כבוד בית האבות . ומיום הולדו לא ראה אור כי יכל ולא היה אף פסיעה אחת חוץ מהבדור הזה ומאת המלך היה נשלה אליו מאכל ומשקה ובגדים לכסותו והתחיל הטיעון הלו לשבת את המלך בפני עבד המלך המביא לו כל זאת . ואמר מה גדלה גדולת המלך שכל הבדור הזה הוא שלנו והתחיל העבד לנחוק בפניו ואמר לו הלא שבחך הוא גנות גדול למלך לשבת אורו כבוד ד' על ד' . ואשכילך ביום אף השבת את המלך וכו' כי אף ש' אתה יודע מגדולת המלך ומשאלתו בכל המדינות . אבל ע"כ אתה יודע שאין אתה יודע מגדולת המלך כי איך רואה בעיניך אף אדם קטן מגדולת מלכותו . וע"כ שנחו בפיך תראה לומר אני משבח למלך גדול שאין אני יודע מגדולתו כלל וכן אנו בשבחתי ידוע מאת רז"ל (ברכות ל"ג ע"ב) משל למלך שהיה לו אף חלפי דגרי זהב והיו מקלסין אותו בשל כסף והלא נגזר הוא לו ואך מי שעיני שכל לו ויודע כל זאת אומר בשבחתי שאני משבח להקב"ה שאין אני יודע אף אדם קטן מרוב גדולתו וזו הדרך קדשו :

ג. וזה שאמרנו מלאכי השמים לפני הקב"ה ה' אדונינו מה אדיר עמך בכל הארץ אשר תהי הודך על השמים כמ"ס (שבת פ"ח ע"ב) פ' שאמרנו אף אם ישראל יודין והללוך את שמך בשבת כל גדולת הארץ מה אדיר עמך בזה וכלל והלא נגזר הוא לו . וע"כ תהי הודך על השמים שאנחנו מכירין גדולתך ביותר ויותר מאת האדם אשר על הארץ . ואך ישראל המה היודעים לרצות את בוראם לשבחתי בשבת אשר לא נדע . ושוקר שבתם הוא שאומרים שיודעים ומכירים שיהיה לאדם וזהו וכלין נחשב נגדו ושכיו נפלאות גדולותיו הסם בלתי שיעור ואין אנו מכירין במעלות הגדולות ההם :

ד ועל זה רמז נעים ומירות ישראל בכל הגדול שאמר הכל בשבת הבורא ית' . ואמר לבסוף הודו לאל השמים . ולבאורה יתהי הלא כבוד אחר לעשות השמים בתפלות . ומה חזר להודות לאל השמים . ויזון לדברינו . כי אחר סיפורי מנפלות ה' בארץ מיל"מ וקריאת הים ומחממה בסימון ועוג ומשיע חותמו בכל נח וזיקה ויפסקנו מארצו ונתן לחם לכל בשר . וכל השבת אינו כי אם מנפלות הנגלים שאנו רואים מה נעשה לו על הארץ . הוקשה בעיניו שלא יהא שבתו גנות ח' למלך הכבוד אחר שנתן קצנה לגדולתו ולגדולותיו ונראה שרק במשכחות אלו אנו מודים לפניו . ובאמת גדולתו גדלה עולם מהכיל ועוזו לספר כח מי יכול שאין כח אשילו ביד כל מלאכי מעלה לספר גדולתו ועוזו . ומי ימלא גבורות ה' ישמיע כל חסלתו . וע"כ מכיים הודו לאל השמים פ' שאנחנו שוכני ארץ אין אנו רואים כלל נפלאות אשר עשה בארץ אבל אני יודעין בגדולתו בשמים אין לו שיעור וערך ומספר ואין שכל משינו ואנחנו מודים לו ומשבחין אותו בכל גדולתו אשר בשמים אף שאין אנו מכירים בו . מודים אנחנו לשמו בגדולה לא נדע ואין אנו מכירים בו . וזה הוא שבת ע"כ הנעלה מאתנו עד אין סוף ואין חקר ואין מספר :

ביותר מוכרחין אנו לעיין הלו בשם תהלה המנהיג של שבת קודש כי שם כל שבתו הוא צבתי' לך דומים תהלה כ"ל . כי כשנבדלים אהנו לשבת מלך הכבוד בעלמנו אחר כל כניסת ההיכלות הקדושים והטוראים . אז הדומים והשתיקה היא התהלה . ובשבתו בכלל להיות שהוא מרומם ומנושא ע"כ ברכה והלה אשר בפי כל מי וכולל כאין נגדו . כי אנו מכנין הקדושה הלו בשם אין . על שם גדול המעלה שהוא מורם ומנושא לעילא מן כל ברכה ופיראית והשבחחה דאמירן בעלמא . וכל תפוסת המהפכה שלנו וכל השיעורין שאנו יכולין לשער מגדולת רוממותו הכל לאין ואדם נחשב . ואין למחשבה תפוסה כלל באור הקדושה שחזיר עשה בשם הזו מאת מלך הכבוד בעלמנו . והוא נכחד ומשוער בכחרי מלכות הנוראים ונפלאים שאין מתגלן כי אם בשם הזאת . ולכן מקלרין בהתפלה ואין חומרין רק בהכרח גדול וזאת דיבורים מועט' מועט' הכמות ורבי האיכות . באמת אחד ושם ה' הידוע למכני מדע ותיקף אנו שבין דרך רצוא ושוב להסתחיל לדבר מדברים שלמטה וז' עמך ישראל וכו' . ומסייעין ועל מנתחם יקדשו את שמך כי אין לנו כח כי אם לקדש ומחזק הקדושה נעלה מאתנו :

ז. וזה שמקדימין ואומרין ואני תפילי לך ה' עם רצון פ' כשאת רואה להסתכל תפילי ששהיה מיוחדת ומכונה לך ה' לבד . אין כי נח לשבת ולומר כי אם דיבור קל הלו שהוא עם רצון שעתה עם רצון גדול ורעוא דרעיון משתבח . ותיקף אנו יודין במהשבותינו למטה אלהים ברכ הסדר עניי באמת יס'ך בהאמת ורוב הישע המאיר עשה ואין לנו ידיעה והכרה בו כלל רק בזה האמת של יס'ך הידוע לך ולא לנו . וזה מושיע לנו כבוד הסדר :

ח ועל העם הלו רמז הקרא ואמר יראוך עם שם פ' שעתה גדלה כ"כ בחי' היראה שיראים אהנו לשבת איתך בשם הלו אף עם שם אף לעשות עבודתו רענוות השם שבארנו בשום הקדוש ובתחלת שורש זה שאמר עבודתה עשתתה לקינה על שזכתה לעשות שלימותו . אף בדרך הזה יראים אנו עשה לעשות . ורק בדרך קצרה מאוד ובדומים תהלה מפני גדול היראה והאימה כאמור . ומרומם בקרא שמדבר בשם הזאת . כי שם הוא נעתיקן מנהיג של שבת ועל זה רמז דהמע"ל ואמר אף טוב לישראל אלהים לבד לבד :

סידורו של שבת

ב כי הנה אחרתי קטם על מה שצ"ל אכן ורקין מעוסין בן . כי הנה מצוה דבדרי הקדמה הזוה"ק (ב"ט ע"ב) וז"ל עתה אור ש"ן קמיה נחל לך למברי כי עלמא כו' . עד כהיל ואמון דזיופא נגלי' לך למברי עמון לא בעינא דלא אחקיים שקרא חלל אי יעלון לך ק"ר כו' דהא אור ש"ן אור קשום הוא אור קשום דלככהן דלחייחלה ב' . ק"ר און דלחחילו על ספרא ציפא לזון וכו' ע"כ . ולכן כל מקום שנאמר דה מורה לנו על דבר הכתשטע ומועטין כמה מאתו להיות אהנו מובדלין ומופדשין מנחיתת דבדך ולמעט תמטין נחלחו

ב וזוה רמו הכחב אלה תולדות יחא בן אברהם אברהם הוליד את יחא ואמרו חז"ל (בבא מציעא פ"א ע"א) שהיו לפני הדור הומרין מאבימלך נחעברה שרה וכו' עד פתחו כולם ואמרו אברהם הוליד את יחא . כי עד שלא נולד יעקב היה המגברות השקר בשולם ע"י חיבור השי"ן בק"ר וע"כ היו הומרין מאבימלך נחעברה שרה . ואחר שהוליד יחא את יעקב וגשלה שלשה אבות אברהם יחא יעקב המרוזים בשלשה ראשים של השי"ן ע"י נחחוקה השי"ן לעלות מהאחיות ק"ר . וע"י נחחוקה השקר נחחבר האמת ועבור זה אמר ואלה תולדות יחא בן אברהם שהיה העמיד תולדות וזולד יעקב בשולם פתחו כולם ואמרו אברהם הוליד את יחא כי נחחבר האמת ואמרו האמת וזה אמר הכחב חתן אמת יעקב שמעשה שנולד יעקב נחחבר האמת בשולם כנאחר :

א ולזה אמרו . (בהגדרין ק"ט ע"ב) ויחא קרח אמר ריש לקיש שנקח מקח רע לכנאנו וע"ר רבי מאיר דייק בשמא כי שם קרח רומא על ב' אותיות ק"ר שבשקד שאין אף נחחלחו אמת מאחר שאין השי"ן נחחלחה וגם ידוע שאין בין חתן שהוא בחי' היותה"ר והרע ובין מזה שהוא בחי' הפהרה והקדושה חלל משבו ביהוה הנקודה הנטפסת בזהו ה' על ה' . וה' הוא הגורם להיפך ממזה לחתן ולכן שמו מורה עליו שהוא קמחך מבחי' הרעים ואך כבר כתבנו (בשורש הכשי עקב ג') בענין מעביר על מדותיו אשר בריות ה' דרבי חיה ג' חייביו ישלים אחר ויכול אדם להפך כל מדותיו הרעים למובד כחשר בלגרו שם . וגם קרח היה יכול להפך אותיות אלו להיות בבחי' דיק כחמר ישרה ס"ת קרח . ופי' הכחב הוא כך . כי אמרו"ל (מ"ר בראשית פ' י"א) ע"פ זינגע ה' את פרעה נגעים גדולים כחב דיק כחמר ישרה וכו' עד מה תמרה זו כל מי שהוא יעלה לראשו ואינו משמר עצמו הוא טפל ומא' . כך כל מי שהוא בא להזדווג לישראל סוף שהוא טפל את שלו מתחת ידיהם ע"כ . והוא בחי' עת אשר שלם האדם בלגרו אדם הכליעל בלגרו דקדושה והוא לרפ' ע' שוול ומא' לכן מהיים . הדע לך שכן שהרי שרה על שמערה פרעה לילה אחת לקח הוא וניתו בנגעים בה"ד זינגע ה' את פרעה נגעים גדולים וגו' . וסיבת וגו' מורה על סוף הפסוק על דבר שרי אשת אברהם . שם"ת דבר שרי אשת אברהם הם אותיות חמרי ולכן נענש כחשר בלגרו על ראש חמר . ומורה מזה שהלדיק נקרא חמר והוא כחמר הזה שמרע לכל חייביו להיות טפלין ומחין וע"כ אשר לדיק כחמר ישרה אף שם"ת חלל נרמו אותיות קרח שהוא אותיות המורין על המיעוט והרע אך מאחר שהלדיק הוא כחמר כל הרע נכרך חלל למובד אס יראה . להיות הכל בנחלות אלהיו ויפריחו חלליו אף אותיות חלל הרמחים בקרח וידוע שהלדיק הוא בחינת אור יו"ד ומלכרך הוי"ד לק"ר ונעשה יקר בשי"ן ה' . וה' נעשה בדרך מאמר רז"ל (שבת ק"ד ע"א) שהקב"ה זן אותך וזן אותך . ואך קרח שנהלך עם משה הנה כשמו בן הוא ונגנש בדרך הרע ויאל מן העולם בדרך הרע . ולכן אמר שלקח מקח רב לעצמו המקח הרע שרמזו בשמו לקח לעצמו להיות הוא כשמו לגנאי . וזה הוא בחי' מיעוט הרק שהוא מיעוט אור עליון של הקדושה וקרבן לבחי' הרעים כמדובר : **יא** ולא כן הוא בחי' האך שבה למעט כי ענין בחי' מיעוט האך הוא בחינת ממש מזה בדרך שכתב האר"י ז"ל בכונת יולר אור וצורה חסד . כי עולם היצירה לפי שהוא רחוק מהמאחיל יכולין אהנו וליהנות מאורה נקראת חסד כי מחשיך ענין הראות מלכחכל זה וזה הוא מיעוט האך . כי ח"ך מורה על גודל אור עליון . וה"ל מורה על פלג העליון שהוא דבר המופלא ומכסה מבחי' עולם כרוב האור שאין יכולים להיטע בכחקה האור כי רוב האורה מכסה את הראיה וכו' . הנה הוא מורה על בחינת חסד עליון הדומה בחינת חסד כי חלדיק שהוא ח"ך המורה על בחי' זו . וע"כ נקראת לפעמים בשם חושך בבחי' שם המופלא ע"ד הכהא ישח חושך שחור . והכל מורה על גודל האור המחשיך לחתחלות . מזה פסוקת מהותם וכו' אף הוא מיעוט כי מחשבת הוא מאתו :

יד וזוה אמר אף טוב לישראל . שזאת היא טובה לישראל שהם ממעטין עצמם לפני בוראם האך שיודעין שאורו גנוז ובשלה מהם ואינם יכולין להשיגו ולהכיר בשכל אובי . וע"כ מהיים אלהים לבדו לבד . פ"ס דברי חזק"ק ע"פ והיה ה' לי לאלהים אפילו רחמי כד חיות בשלם . אשר לקבלה לדינא בנין דלשלה קמיה חדיר . וזה אלהים לבדו לבד . שהגרי לבד מיעוט אלהים יראה ופחד כלפני בחי' אלהים שיראה מעוטס דיני כי יראה מעטמור ומלכרך במקום גבוה כזה . וכשמגיעים אל הקדושה נעשה בשייחא אף מיעוט מלכחכל בגודל האור וטוב להם לישראל בזה כאשר בלגרו . ועל העצ הלו נאמר בלגרו פיר מלכרך ולבך מלכחכל והמשכיל ביום ההוא ידוע . וכבוד אלהים הסתר דבר ועל זה אמר הקדש את שבתותי שממרו ומקדשי חירלו . פירוש ששחי בחי' שממרו את השבת . אחד שמקדשין אותו בשיירות ופסחנות ופלה לאל . ואחד שמקדשין אותו בבחי' הדומה תהב שמרוב אור הקדושה נאמר די ילום פיר ואלו מונעין מלהכיר בו בשלם נגבות

סידורו של שבת

221

עלנו כי בדרך קצרה והכל ח"ו לא תלך קצרה אמרים. הראוי להרבות ולפטר בעת הזאת. רק ענין השם דמריס מיל מי במקור. ויראים להגליג לשון במים עזים האדירים האלה. וטוב הוא לישראל כי שתיקתו כנס יפה מדבורם. ומקבלין שם על הפרשה כמו על הדרישה. כי יראים לנשח אל הקודש מקים אור העולם סלו. וזה ומקדסי חירלו. שחבולו למעלה זו להיות יראים מלגש אל הקודש בלגש עד שלא יהיה נח לדבר מפני גדול היראה. וזה רמז בזמן בני הבבל דכסיפין למחיו וכו'. כי לשון דכסיפין יורה על שני פרושים א' שמאחין לחזות. וגם ס' דכסיפין שבושין לראות ולמחיו וזו הגדול והטורא. אשר מאיר בעת הזאת:

ובל דבריו הנאמרים בשורש הזה רמז לנו עילת כל העלות ב"ה וב"ש בקריאת השם שבת שהוא נוסריקון שסיקה ב'ו "תהלה ו"שבת ב'ו "תדום להורות על זה ענין הדומים תהלה והשפיקה זו תהלה כי סכלים ידרישם שלא דעו וזכה יהיה שחבולו לזר העולמים ב"ה. אשר על כן קראנו השורש הלא בשמו הנרמז עליו למען יהיה לך לאות ולסימן לכל דבריו בשורש הזה. והיה השם הזה לך לזכרון לעשות ולמנוח כן. והיה אם כי תעשה הקב"ה אור יאיר על נפשו ורוחו ונשמך ונשמך לשמך ושורש חלקך בשלמות עליונים. קדושת השבת אשר נרמז בו כ"ל. ושבתו ב'ו "תקדש שהוא שבתו של הקב"ה האמיתי שהן כל דבר יודעת עבודתו. וזכה מזכה לעלות לראש. לבוא בחדריו. אל יקרי פניו. וגנוי ממנו. לישב בספר עליו. ונצל שר תלונן. והוא באר"ה יך לך ותחם כנסיו תחם. ותזכה לחסות תחת לא כפי השכינה. על כי עליון שבת מעוקל חמן חמן. וזכה בשלם מה שיהיה לזוננו לבאר בשורש הלא:

סליק שורש תחשיני במעלות השבת וחלק הראשון. השורש ישרנו השם באר"ה. איהל אל אלהי הרחמן. בחסדיו הגדולים לכצוא רצון. לגמור גם את החלק השני בזכות השבת ששקולה לכל עת חביון. ונשלם ברי"ה אדר השני. לבלום פיר מבחר העליון. לפ"ק:

והנני טרע ומשתחוה ואחיו קידם. לפני בורא כל עולמים ב"ה וב"ש הנכבד והטורא. ואומר מודה אני לספר ה' אלהי ואלכי אבותי על כל ההפך אשר נמלתי. ולו חמן שבת יקר וגדולה וכבוד. וישתבח ויחפא ויגדל ויטהל שמו של משה הקב"ה. החונן לאדם דעת. ומנון דל ודלי דלים. ומעט המעט השפיע אליי כחנניו ונמדת כחנן. חן דעת לדלי דלים כחנניו חיים. ובמנון השפיע חן לשאיו כדאי ויזכו למד שבתו ושבת השבת זעיר שם כפסח מים הגדול. ואשרוש כפי אל ה' יהא רעוא שמנחה דל כחנני יעלה לרית יחיות ולרצון לפני כה"י וישארו שמו הגדול מעתה ועד עולם ויזכה אחיו ואח זרעי ודורות הבאים אחרי בלי כסמך לחסות בלל כסיו עד ביות מורה ודאין. והשם כבוד יכפר שנינו בכל הדברים שכתבתי בלא אהיה חלילה מכם עגלי פנים בחורה כו'. כי כל כוונתי לכבוד השבת ע"כ באתי עד הלום. וע"ד משל ששמעתי ממך אחד שכתב לבני מדינה ביכתי לו מקום כבוד. והנה בני המדינה תחמת שלא הבינו כחנני ולשונם היה להם כדברי ספר החתום. ויום ליום נוחין ומוחזין למי שגורא לדעתם מכיר ויודע קצת לפרש להם חגרת המלך וכל אחד מפרש משמעותו הנווי לפ"ד זה אומר בכה וכו'. והשם החדשים לדבר המלך ודמו להשפיע. ומחללים למלאות מלח המלך עשו את כל הכבוד הזה לאלה ידי כולם ובראות המלך כן שאל אחת למח מרדס את כל החרדה הזאת. הבינו כדי לאלה ידי חובתם לפי דעת כל השותרים. וגדלותו שהכל יעשה לכבודו שמה לקראתם. וחשב להם כאלו קבלו וקיימו כל הכבוד כו'. כן לפ"ד בגמלל החורה חסומה יאונה. והמגלה טפה אחת לכבודו יחברך ועם ב"י השומעים והחדרים למאנו ומחללים ועושים ע"פ כוונת שמדבר לשון י"ת ויחפא. שובין באהבה ושמחין לקראתו. עליהם הוא אומר ולוהביו בלאת השבת בגבורתו. ובפוחים בשמו י"ת שיעלה לפניו לרית נוחה. ולא יקוף אלהים על קולו אשר השמיט לעם ה' לבוא לכבודו. וע"כ השלם הזה נשאו לבי לבוא עד הלום להעלות דברי לזכרון ולחוק כספר אולי יזכיר כה"י ביולגל זכום ע"י ענין ישרי עם ב"י לדבר לבס בלאת מהדברים אשר כתבתי. וכל העם הזה על מירמו יבוא בשלם. וי' שמו הגדול מבורך מן השולם ועד העולם. חמן חמן חמן נלח בלה ועד: